

NOORDER

door Jaap D. Homan

Industrieel Scholten zag het niet zitten

Jonge Groninger wilde in het noorden vliegtuigen bouwen

Het noorden van ons land had best eens de bakermat van de vliegtuigindustrie kunnen worden. Aan initiatieven ontbrak het ondernemende mensen in het noorden niet in de beginjaren van deze eeuw. Het enige dat echt ontbrak was het grote geld. Een van de mannen uit die tijd die dat wel had en werd benaderd om financiële steun te verlenen, de Groninger groot-industrieel J.E. Scholten, wilde er echter geen geld instoppen. Hij zag er geen heil in omdat Nederland volgens hem te klein was voor een eigen vliegtuigindustrie. Had hij er wel toekomst in gezien dan was de in 1911 gebouwde 'Helpman 1' misschien wel gevolgd door een heel grote luchtvaart want deskundigen waren het er in die jaren wel over eens dat de bouwers, de uit België afkomstige Hubert Hagens en Emilie de Schepper, zoon van een Groninger biljartfabrikant, met de 'Helpman 1' een prima stukje vakwerk hadden afgeleverd.

Hagens was in 1910 met de bekende vliegenier Jan Olleslagers, ook een Belg, naar Groningen gekomen; de vliegenier zou tijdens de vliegweek van Helpman enige demonstraties geven. Als meesterknecht had Hagens in een vliegtuigmotorenfabriek gewerkt. Door een uitgebreide studie had hij ook veel kennis van vliegtuigconstructies. Tijdens de vliegweek logeerde hij bij De Schepper, een van de leden van het vliegcomité. Zoon Emilie, die veel belangstelling had voor de luchtvaart raakte bevriend met Hagens

Drentsche en Asser Courant. „Ons vliegkamp wordt voortdurend meer een punt van attractie. Tegen de avond komt het publiek vooral opzetten in auto's, ruitjagen, boerenwagens, op fietsen, of te voet. Hagens, De Schepper en Reinders (een vliegtuigbouwer uit Veendam, die een vliegtuig maakte dat nooit van de grond kwam, Jaap D.H.) zijn reeds populaire figuren. Het kleinste kind kent dit drieliet.”

In augustus 1911 waren Hagens en De Schepper nog enthousiast. Om optimaal gebruik te maken van het vliegveld en de vraag naar hun zelfgebouwde vliegmachine te stimuleren besloten zij een vliegschool te openen op Zeijen. Mulder werd aangetrokken als instructeur die tot dan vliegles had gegeven op Gilze-Rijen. De school werd geen succes al hadden zich begin september al twee leerlingen met hun vliegtuigen op Zeijen gemeld. Maar helaas, bij het ongeluk in Wassenaar werd Mulder zwaar gewond en belandde in een ziekenhuis. Zonder instructeur verliet de vliegschool en vertrokken de leerlingen naar elders. En zo kwam nog voor het einde van het jaar ook kaan deze noordelijke luchtvaartondemering een einde.

De avonturen van noordelijke pioniers worden uitvoerig beschreven in het boekje „Hij vliegt... De beginjaren van de luchtvaart in Noord-Nederland 1910-1914" dat verscheen bij de zaterdag geopende gelijknamige tentoonstelling in Museum van

met als gevolg dat het tweetal besloot een eigen vliegtuig te bouwen. Pa de Schepper stelde geld, machines en een loods achter de biljartfabriek beschikbaar. Na vier maanden werkten kon het tweetal het resultaat in de toonzaal van de rijwielafabriek Fongers aan den volke tonen.

Natuurlijk moest er ook gevlogen worden. Dat gebeurde op een speciaal voor dit doel aangelegd vliegveldje bij Zeijen. De 'Helpman 1' bleek uitstekend te voldoen. In eerste instantie vloog Hagens, die toen nog geen vliegbrevet had, zelf maar na een paar ongelukkige landingen besloot hij het invliegen toch maar over te laten aan een vakman. Die werd gevonden in de Nederlandse aviateur Adriaan Mulder. Ook hij reageerde positief op het product en dat was voor de vliegtuigbouwers alle reden om op de ingeslagen weg voort te gaan. Maar omdat Scholten er niets in zag ging een droom in rook op. Dat gebeurde bijna ook met de 'Helpman 1' want tijdens een vliegdemonstratie in Wassenaar, eind 1911, kreeg Mulder te maken met motorstoring waarna het vliegtuig neerstortte en op de motor na volledig werd vernield.

Die ongelukkige landing betekende het definitieve einde van de aspiraties van Hagens en De Schepper. Het was toen ook snel gebeurd met het vliegkamp Zeijen, ook al een initiatief van dit tweetal. Zij hadden in dat dorp een stuk weiland gehuurd om er vliegdemonstraties te kunnen geven. Er kwam een hangar en de eigenaar van de grond, de Groninger A. Hofkamp, liet er een theehuis bouwen voor het vele publiek dat ontgetwijfeld op de vliegdemonstraties zou afkomen. Het vliegveld was al snel een trefpunt voor iedereen in het noorden, die zich met de luchtvaart bezig hield. In juli 1911 schreef de

Haren aan het Van Harenspad in Heerenveen. Het boekje is verkrijgbaar in het museum maar kan, door overmaken van f 12,50 op giro-rekening 163.24.41 van het museum onder vermelding van „Hij vliegt", ook per post worden besteld. Boekje (voorzien van veel oude foto's) en tentoonstelling worden juist nu in Heerenveen gehouden omdat het dit jaar 80 jaar geleden is dat Clément van Maasdijk met zijn tweedekker opsteg van het terrein van de ijsbaan, Thialf in Heerenveen. Het was de eerste officiële vliegdemonstratie van een Nederlander boven vaderlandse bodem. Ook andere vliegfeesten, die later alom in het Noorden werden gehouden, kregen de nodige aandacht. Het museum is geopend: maandag tot en met vrijdag 10-17 uur en zaterdag 11-16 uur. Niet alleen wordt in de tentoonstelling (tot en met 27 augustus) aandacht aan Van Maasdijk besteed, er is ook veel plaats ingeruimd voor de noordelijke pioniers.

Reünie

Eenige oud-leerlingen uit de jaren 1946-1950 van de openbare mulo aan de Gassingel in Winschoten hebben plannen voor het organiseren van een reünie. Dat moet dan gebeuren in november. Manna de Vries-van der Laan (Fregataaan 10, Delfzijl; tel. 05960-15337) is een van de leden van de commissie, die de reünie voorbereidt. Belangstellenden kunnen zich bij haar melden of nadere informatie vragen.

RONDBLIK

De Belgische aviatrice Hélène Dutrieu was de eerste vrouw, die in ons land vliegdemonstraties verzorgde. In 1911 was zij in Helpman. De demonstraties werden alom bezocht door vele duizenden betalende bezoekers. De vliegeniers kregen 'startgelden' die soms wel 5000 tot 6000 gulden bedroegen.